

NÂŞİ el-EKBER

128-129; İbn Hallikân, *Vefeyât*, III, 91-93; Safedî, *el-Vâfi*, XVII, 522-525; İbnü'l-Murtazâ, *Tabakâtü'l-Mu'tezile*, s. 92-93; Brockelmann, *GAL*, I, 128; *Suppl.*, I, 188; Sezgin, *GAS*, II, 564-566; Cihad Tunç, "en-Nâşi' el-Ekber, Ebu'l-Abbâs 'Abdullâh b. Şirşir el-Enbârî, Mesâ'ilü'l-İmâme ve Muktetafât mine'l-Kitâbi'l-evsat fi'l-makâlât, tahkik: Josef Van Ess, Beyrut 1971", *AÜ İlahiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, II, Ankara 1975, s. 199-204; M. Zağlül Sellâm, "Ebü'l-Abbâs en-Nâşi' el-Ekber ve kitâbühü fi's-şir'i", *Câmi'atü'r-Riyâd Mecelletü Külliyyeti'l-Adâb*, V (1977-78), s. 173-197.

SÜLEYMAN TULÜCÜ

NÂŞİD

(ناشد)

(ö. 1206/1791)

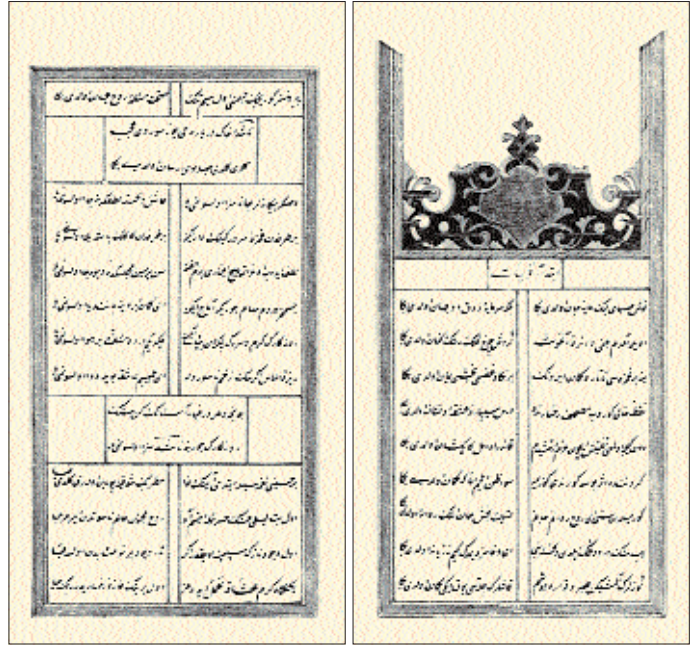
Şair ve hattat, devlet adamı.

1162'de (1749) Mora'da doğdu. Adı İbrâhîm'dir. "Nâşid" (güzel şiir okuyan) mahlasıyla tanındı. Babası Topal Osman Paşa'nın oğlu Râtîb Ahmed Paşa'dır. Ahmed Paşa'nın dokuz oğlundan dördüncüsü olan Nâşid'in kardeşlerinden Şemseddin Bey Nâmîk Kemal'in dedesidir. Nâşid babasının ölümünden sonra Enderun'a alındı ve 1181'de (1767) III. Mustafa'nın mâbeyniciliğine getirildi. Görevine I. Abdülhamid döneminde devam ederken 1188'de (1774) silâhşorluk ve kapıcıbaşılıkla Yenişehir Feneri'ne gönderildi. III. Selim tahta çıkınca Sultan Abdülhamid'in kızı Emine Sultan'ın kethüdâlığı ile tekrar saraya döndü. Bu görevde iken vefat etti ve Üsküdar Ayazma Camii haziresine gömüldü. Halen sağlam durumda bulunan mezarının kitâbesinde şair Sürûî'nin tarih kırtası yazılıdır. Enderun'da eğitim gördükten sonra üç padişah döneminde çeşitli devlet hizmetlerinde bulunan Nâşid'in tatlı dilli, dervişmeşrep, hoşsohbet olduğu ve padişah sohbetlerine katıldığı bildirilir.

Nâşid'in
Üsküdar
Ayazma Camii
haziresindeki
mezarı

Nâşid
divanının
ilk iki sayfası
(TSMK, Yeniler,
nr. 644)

Kaynaklar Nâşid'in yetenekli bir şair olduğu konusunda birleşir. Yeni ve orijinal hayaller bulmada başarılı olduğu, irticâlen kaside söylediği, gazellerinde Sâib-i Tebrîzî ve Şevket-i Buhârî'yi, nesir ve inşâda Nâbî ve Nergisî'yi hayrette bırakacak kadar yetenekli olduğu kaydedilmişse de nesir alanındaki kudretini gösterecek bir örneğe henüz rastlanmamıştır. XVIII. yüzyılın karakteristik özelliklerinin görüldüğü şiirlerinde Nedîm ve Nâbî etkisi yanında sebk-i Hindî izlerini de bulmak mümkündür. Nâşid'in, III. Selim'in 1205 (1790) yılında katıldığı tüfek atışlarını tasvir eden tarih kırtaları eski Gülhane bahçesi, Teşvikiye Camii bahçesi, Yıldız Kasrı önu ve Topkapı Sarayı ikinci avlusundaki Silâh Dairesi önünde dikilen taşlar üzerine yazılmıştır. Gülhane bahçesindeki taş Yesârî Mehmed hatıyla yazıldığı için ayrıca önemlidir. Bunlardan başka Sultâniye bahçesi, Şimşad Kasrı ve İshakiye Kasrı gibi yerlerde üzerinde Nâşid'in şiirleri bulunan nişan taşları mevcuttur. Padişahın katıldığı cirit oyunu ve tüfek atışlarını anlattığı şiirleri devrin sosyal ve kültürel hayatına ışık tutacak niteliktedir. Şiirleri III. Selim, Hacı Sâdullah Ağa, Abdülhalim Ağa ve Musâhib Sâdık Ağa gibi sanatkârlar tarafından bestelenen şairin "Üftâdeliğim bir meh-i rûşen-ten içindir" ve "Câm-ı aşkınla heman şûrîde-ser bir ben miyim?" mısralarıyla başlayanları günümüze ulaştırmıştır. Hat sanatında da yetişmiş olduğu belirtilen Nâşid'in bu alandaki kudretini gösterecek bir örnek elde bulunmamakla birlikte *Tuhfe-i Hattâtîn*'de kendisinden övgüyle söz edilir.

Eserleri. 1. *Divan*. Ölümünden sonra şiirlerinden sekiz kaside, 104 gazel, sekiz musammat, kırk sekiz tarih, yirmi üç kıta, otuz üç müfred, Farsça bir gazel ve iki beytin Câvid Ahmed Bey tarafından toplanması ve başına bir hal tercümesi ilâvesiyle oluşturulmuştur. Bunun dışında tezkire ve mecmualarda gazel, kıta ve beytlerine rastlanmaktadır. Divanın bilinen nüshaları İstanbul Üniversitesi (TY, nr. 538, 1407, 3278, 5453), Topkapı Sarayı Müzesi (Yeniler, nr. 3991), Konya İzzet Koyunoğlu (nr. 13601), Mısır Millî (nr. 1912) kütüphanelerinde, Almanya Tübingen Depot der Staats Bibliothek'te (MS, Orquart, nr. 1500) ve Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Mikrofilm Arşivi, nr. 2187). *Divan* üzerinde Lütfü Alıcı (doktora tezi, 1998, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Ömer Zülfe (yüksek lisans tezi, 1998, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü) ve Raziye Öztürk (yüksek lisans tezi, 1999, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) çalışmıştır. 2. *Mecmua*. Nâşid'in, *Müntehabât-ı Eş'âr* adıyla dönemindeki şairlerin şiirlerinden oluşan bir mecmua derlediğinden söz edilmektedir. Halûk İpekten, Şefkat'in *Tezki-retü's-şuarâ* adlı eserini Nâşid'in bu mecmuasındaki şiirleri esas alarak hazırladığı yolundaki bir bilgiyi aktarmaktadır. Kemal Edip Kürkçüoğlu, Nâşid'e ait bir mecmuanın Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi'nde (İsmail Saib Sencer, nr. 302) kayıtlı olduğunu söylüyorsa da bu numaradaki eserin Nâşid'e ait olduğu şüphelidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 68; Râmiz, *Âdâb-ı Zurefâ*, İÜ Ktp., TY, nr. 91, vr. 255^b; a.e.: *Ramiz ve Adab-ı Zurefâ'sı: İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük* (nşr. Sadık Erdem), Ankara 1994, s. 272-273; Silâhdarzâde Mehmed Emin, *Tezkire*, İÜ Ktp., TY, nr. 2557, vr. 79^b; Enderunlu Mehmed Âkif, *Mir'ât-ı Şi'r*, Millet Ktp., Ali Emîri, Tarih, nr. 773, vr. 171^a; Abdülfettâh Şefkat Bağdâdi, *Tezkire*, İÜ Ktp., TY, nr. 3916, vr. 79^b; Süleyman Fâik Efendi, *Mecmua*, İÜ Ktp., TY, nr. 9577, vr. 3^a; Sa-haflar Şeyhizâde Esad Efendi, *Bâğçe-i Safâ-en-düz*, İÜ Ktp., TY, nr. 2095, vr. 213^b; Fatîh, *Tezkire*, s. 388; Mehmet Tevfik [Çaylak], *Mecmûa min nevâdiri'l-üdeba ve âsâri'z-zurefâ*, [baskı yeri ve tarihi yok], s. 265; *Seyyid Nesimî Divânı'ndan Seçmeler* (haz. Kemâl Edib Kürkçüoğlu), İstanbul 1973, hazırlayanın önsözü, s. IX; Ethem Ruhi Ün-gör, *Türk Musikisi Güfteler Antolojisi*, İstanbul 1981, I, 122, 195; Halûk İpekten, *Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şuarâ Tezkireleri*, Erzurum 1988, s. 168; Âtîf Kahraman, *Osmanlı Devletinde Spor*, Ankara 1995, s. 550-563.

ÖMER ZÜLFE

NÂŞİZE

(bk. NÜŞÜZ).

NA'T

(النمط)

Hz. Peygamber için yazılan
övgü şiiri.

Sözlükte **na't** kelimesi "nitelenmek, iyi ve güzel şeyleri abartılı biçimde dile getirmek; nitelik, vasıf" mânalarında kullanılır. Arap edebiyatında övgü şiirleri daha çok "medih" başlığı altında ele alınır. Na't, özellikle Fars ve Türk edebiyatlarında Resûlullah'ı öven şiirlerin yaygın adı haline gelmiştir. İlk Peygamber methiyeleri, İslâm dininin yayılıp müslümanların Medine'de bir güç haline gelmesinden itibaren görülmeye başlanmıştır. Bedir, Uhud, Hendek, Hayber savaşlarının sebep olduğu gerilim ve mücadele ortamında müslümanlarla müşriklar ve yahudiler arasında karşılıklı şiir atışmaları olmuştur. Hassân b. Sâbit, Kâ'b b. Mâlik, Kâ'b b. Zühayr, Abdullah b. Revâha gibi şair sahâbîlerin söylediği şiirlerde Hz. Peygamber'i yüceltme, özellikle Mekke'li müşriklere karşı savunma ve getirdiği yeni dinin tanıtılıp yayılmasına katkıda bulunma gibi hedefler güdülmüştür. Daha sonraki yüzyıllarda bütün İslâm coğrafyasında şairler Resûlullah'a olan sevgilerini gerek muhtevaları gerekse sanat özellikleri bakımından farklı isimlerle anılan şiirlerle dile getirmişlerdir. Öyle ki Allah resulü hakkında methiye yazmayan

Arap şairi hemen hemen yok gibidir (bk. **BEDİYYÂT**; **METHİYE**; **MEVLİD**; **MUHAMMED** [Arap Edebiyatı]).

□ **FARS EDEBİYATI**. Fars edebiyatında İslâm'dan sonra Yeni Farsça ile yazılan mensur ve manzum eserlerde genellikle tevhidin ardından Hz. Peygamber'i öven bölümlere yer verilmiştir. Ayrıca imamlar, ilk dört halife ve din büyükleri övülerek onlar hakkındaki menkıbeler aktarılmıştır. Mensur eserlerde besmele ve hamdele-den sonra çok defa eserin muhtevalarıyla ilgili cümlelerle Resûl-i Ekrem methedilmiştir. Bu övgü bazan manzum parçalarla da yapılır. Bu tarzın işlendiği mensur eserler arasında *Târîh-i Bel'amî*, *Râhatü's-şudûr ve âyetü's-sürûr*, *Terceme-i Tefsîr-i Taberî*, *Hudûdü'l-âlem*, *Lübâbü'l-elbâb*, *Tezkire-i Nasrâbâdi*, *Tezkiretü'l-evliyâ*, *Keşfü'l-mahcûb* ve *Merzûbânâme* sayılabilir.

Fars şiirinde belli bir nazım şekli olmayan na'tlar daha çok kaside, terci, kıta ve mesnevi tarzında yazılmıştır; gazel şeklinde na'tlara da rastlanır. İlk dönem Fars şairlerinin divanlarında müstakil na't yer almaz; ancak bazı kasidelerin başlangıç bölümlerinde bu içerikte beyitler bulunur. Meselâ Ferruhî-i Sîstânî, Hz. Peygamber'i bir beyitle övmüştür. Bu hususun, şairlerin daha çok hükümdarları methederek hediye almaya yönelmelerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Gazneliler devrinde yaygın olan övgü şiirleri içinde Kisâi-yi Mervezi ve özellikle Nâsır-ı Hüsrev'in manzumelerinde dinî içerikli konular ağır basar. Daha sonra bağımsız na'tlar yazılmaya başlanmış, bunda tasavvufun büyük etkisi olmuştur. Hükümdar ve devlet büyüklerinden bir beklentisi olmayan, zühd ve takvâyî ön planda tutan mutasavvıf şairler çeşitli na'tlar yazmışlardır (bk. **MUHAMMED** [Fars Edebiyatı]).

Firdevsî *Şâhnâme*'sinde tevhidden sonra Resûl-i Ekrem'in na'tına yer vermiştir. Fahreddin Es'ad-ı Gurgânî'nin *Vis ü Râmîn* mesnevisinde, Esedî-i Tûsî'nin *Gerşâspnâme*'sinde, Nâsır-ı Hüsrev'in *Dîvân*'ında "Muhammed" redifli birer na't bulunur. Tasavvufî şiirin önemli temsilcilerinden olan Senâi-yi Gaznevî'nin *Dîvân*'ında, *Hadîkatü'l-haқиka*'sında, *Ṭarîku't-tahkîk* ve *'İşknâme*'sinde birçok na't yer alır. Cemâleddîn-i İsfahânî'nin Hz. Peygamber'i methettiği terkibibenden bu türde Fars edebiyatının şaheserlerinden sayılır. Hâkânî-i Şîrvânî gerek *Dîvân*'ında gerekse *Tuhfetü'l-'İrâkeyn* adlı eserinde Resûlullah'ı övmektedir. Ferîdüddin Attâr'ın *Dîvân*'ın

da, *İlâhînâme*, *Esrârnâme*, *Manıku't-ṭayr* ve *Muşibetnâme* mesnevilerinde ve rubâilerinden oluşan *Muhtârname*'sinde Hz. Peygamber'i metheden şiirler yer alır. Nizâmî-i Gencevî'nin hamsesindeki mesnevilerinin hepsinde bir ya da birkaç na't vardır. Kemâleddîn-i İsfahânî na't olarak bir terkibibend yazmıştır. Mevlânâ, *Meşnevî*'sinin birçok yerinde Resûl-i Ekrem'den ve ona olan sevgisinden söz etmiştir. Fahreddîn-i İrakî'nin *Dîvân*'ı ve *'Uşşâknâme*'sinde (*Dehnâme*), Emîr Hüsrev-i Dihlevî'nin *Dîvân*'ında, Sa'dî-i Şîrâzî'nin *Dîvân*'ında kaside şeklinde na'tlar ve *Bostân*'ında övgü manzumeleri vardır. Evhadüddîn-i Merâğî'nin *Câm-ı Cem* mesnevisinde bir, *Dîvân*'ında kaside şeklinde iki na'tı, Hâcû-yi Kirmânî'nin *Dîvân*'ında Hz. Peygamber hakkında kaside, musammat ve terkibibenden oluşan üç şiiri yer alır. Şiirlerinde na'ta yer veren diğer şairler arasında İbn Yemîn-i Tuğrâî, Selmân-ı Sâvecî, Şemseddin Kâtibî, Ni'metullah-ı Velî, Abdurrahman-ı Câmî, Hilâfî-i Çâgatâyî, Ehli-i Şîrâzî, Nüvîdî-i Şîrâzî, Vahşî-i Bâfki, Muhteşem-i Kâşânî, Örfî-i Şîrâzî, Nazîrî-i Nişâbûrî, Abdürrezzâk el-Lâhicî, Şifâî-i İsfahânî, Sâib-i Tebrîzî, Lâmi-i Dermiyânî, Müştâk-ı İsfahânî ve Âşık-ı İsfahânî sayılabilir.

Na't geleneği XIX ve XX. yüzyıl şairleri tarafından da sürdürülmüştür. Sabâ-yi Kâşânî, Visâl-i Şîrâzî, Kâânî-i Şîrâzî, Âşık-ı İsfahânî, Şekîb-i İsfahânî, Dâverî-yi Şîrâzî, Sürûş-i İsfahânî, Yağmâ-i Cendekî, Gâlib Mirzâ Esedullah ve Meliküşşuarâ-yi Sabûrî bunların başında gelir. Meliküşşuarâ-yi Bahâr'ın 1903'te Hz. Peygamber'in doğum yıl dönümü münasebetiyle Meşhed'de Âsitân-ı Kuds-i Rezavî'de okuduğu "Der Medh-i Hazret-i Hatmî-mertebe" başlıklı na'tı meşhurdur. Şiirde na't geleneği Muhammed Hüseyin Şehriyâr, Edîb-i Ferâhânî, İrec Mirza, Muhammed İkbâl, Emîrî Firûzkühî, Rehî-yi Muayyerî ve son dönemde Abbâs-ı Şehrî, Muhammed Rîzâ Hazâilî, Abdülhüseyn-i Ferzîn, Bânû Nûrî Geylânî ile devam etmiştir. Urdu edebiyatında da daha teşekkül devrinden itibaren na't önemli bir yere sahiptir (bk. **MUHAMMED** [Urdu Edebiyatı]).

BİBLİYOGRAFYA :

Storey, *Persian Literature*, I/1, s. 172-207; Seyyid Ziyâeddîn-i Dehşîrî, *Na't-i Hazret-i Resûl-i Ekrem der Şi'r-i Fârsî*, [baskı yeri yok] 1348; Zekî Mübârek, *el-Medâ'ihu'n-nebeviyye fi'l-edebi'l-'Arabiyye*, Sayda - Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-asriyye), tür.yer.; Ali Ebû Zeyd, *el-Bed'iyyât fi'l-edebi'l-'Arabi*, Beyrut 1403/1983, tür.yer.; Zebîhul-lâh-ı Safâ, *Hamâse-serâyü der İrân*, Tahrân 1363; Muhammed b. Sa'd b. Hüseyin, *el-Medâ'ihu'n-ne-*